

Nr 84.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.; given Stockholms slott den 11 februari 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller:

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan under femte huvudtiteln, punkten 110, föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition i ämnet till Utrustning av nya sinnessjukhus för budgetåret 1944/45 beräkna ett reservationsanslag av 69 000 kronor.

Kungl. Maj:t har vidare i statsverkspropositionen under kapitalbudgeten, bilaga 3 Statens allmänna fastighetsfond, punkten 1, föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition i ämnet till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus för budgetåret 1944/45 beräkna ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Vid behandlingen av sistnämnda anslagsfråga framhöll jag, att medicinalstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1943 framlagt ett program för utbyggnads- och moderniseringsarbeten inom den statliga sinnessjukvården, avsett att komma till utförande under de närmaste åren. Vissa av dessa arbeten vore av den natur, att medel därför lämpligen kunde anvisas på beredskapsstat, medan andra arbeten åter vore av den angelägenhetsgrad, att medel för dessa borde äskas i samband med statsverkspropositionens framläggande.

Jag anhåller nu att få upptaga de i statsverkspropositionen preliminärt anmälda anslagsfrågorna till slutlig behandling, därvid jag först vill redogöra för frågan om byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus.

Inrättande av sekundäravdelning till Birgittas sjukhus.

I skrivelse den 28 september 1943 har *medicinalstyrelsen* erinrat om att Kungl. Maj:t genom beslut den 6 februari 1942 uppdragit åt styrelsen att i samråd med socialstyrelsen verkställa utredning rörande möjligheten att tillgodose platsbehovet inom den statliga sinnessjukvården genom anordnandet av ytterligare smärre sekundäravdelningar anslutna till befintliga statliga sinnessjukhus samt att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. I skrivelser den 18 juni respektive 25 september 1942 hade medicinalstyrelsen till åttlydnad härav framlagt förslag till inrättandet av nya sekundäravdelningar i Grangärde, Uddevalla, Långsjö och Älvkarleby med tillsammans 374 nya vårdplatser, vilka förslag vunnit statsmakternas gillande.

I förstnämnda skrivelse har medicinalstyrelsen framlagt förslag om inrättande av ytterligare två sekundäravdelningar, den ena i ett ålderdomshem med tillhörande sinnessjukavdelning och vårdhem för kroniskt sjuka, tillhörigt Karlskrona stad, och den andra i ett ålderdomshem, tillhörigt Hammars kommun. Avdelningarna äro avsedda att anslutas till S:t Sigfrids sjukhus i Växjö respektive Birgittas sjukhus i Vadstena. Arbetet med fastigheternas förändring till sinnessjukhus kunde dock enligt vad styrelsen uppgav ej påbörjas under budgetåret 1944/45, varför medel härför ej behövde äskas av 1944 års riksdag. Sedermera har styrelsen emellertid i skrivelse den 9 november 1943 anfört, att Hammars kommuns fattigvårdsstyrelse meddelat, att kommunens ålderdomshem kunde överlätas till staten redan under år 1944. På grund härav ansåge styrelsen, att medel för inrättande av sekundäravdelning vid nyssnämnda hem borde äskas vid 1944 års riksdag. Avdelningens snara inrättande hade vidare aktualiserats genom att det hyreskontrakt med Östergötlands läns landsting, enligt vilket Birgittas sjukhus tills vidare disponerade det förutvarande epidemisjukhuset i Mjölby som sekundäravdelning, komme att uppsägas, vilket medförde behov av ersättning för mjölbyavdelningen snarast möjligt efter den 1 juli 1944.

Förslaget om förvärv och ombyggnad av Karlskrona stads ålderdomshem till sekundärsjukhus har varit föremål för remiss till 1940 års civila byggnadsutredning, som i utlåtande den 31 januari 1944 avstyrkt förslaget och påkallat ny utredning i ärendet.

På grund härav anser jag mig nu böra närmare redogöra endast för förslaget om förvärv av Hammars kommuns ålderdomshem. Beträffande sistnämnda hem anför medicinalstyrelsen.

Fastigheten ligger i Hammars kommun av Örebro län, intill huvudvägen Motala—Askersund. Avståndet till Birgittas sjukhus i Vadstena är cirka 45 km. Anstaltens huvudbyggnad, uppförd i sten, inrymmer för närvarande församlingens ålderdomshem och en avdelning för kroniskt sjuka. På tomten, som har en yta av 3—4 tunnland och i huvudsak är utlagd till park och en mindre trädgård, ligger vidare en nedlagd, mindre sinnessjukavdelning, likaledes uppförd i sten. Huvudbyggnaden är väl underhållen. Arkitekten Hakon Ahlberg och Bergströms ingenjörbyrå hava på styrelsens uppdrag i samarbete med sjukhusledningen vid Birgittas sjukhus utarbetat erforderliga ritningar för förändring av huvudbyggnaden till en sekundäravdelning med 74 platser och den nedlagda sinnessjukavdelningen till bostadshus för personal. De sammanlagda kostnaderna härför hava beräknats till 145 000 kronor. Genom beslut den 29 mars 1943 har Hammars sockens kommunalfullmäktige godkänt medicinalstyrelsens, under förutsättning av statsmakternas godkännande, givna anbud å fastigheten å 155 000 kronor. Den beräknade kostnaden per vårdplats uppgår sålunda till cirka 4 050 kronor. Utöver den till fastigheten hörande tomtmarken synes dock ytterligare ett mindre område böra förvärfvas för att utöka möjligheterna att sysselsätta patienterna i trädgårdsarbete. De totala kostnaderna för den nya sekundäravdelningen torde kunna beräknas till cirka 4 100 för vårdplats, ett pris som medicinalstyrelsen finner vara för statsverket mycket förmånligt.

Medicinalstyrelsen har hemställt om anvisande av dels 155 000 kronor till inköp för statens räkning av Hammars kommuns ålderdomshem dels ock 145 000 kronor för utförande av erforderliga byggnadsarbeten vid hemmet.

Medicinalstyrelsen har bifogat yttrande i ärendet av *byggnadsstyrelsen*. däri byggnadsstyrelsen förklarar sig i huvudsak intet ha att erinra mot det föreliggande förslaget. Byggnadsstyrelsen har emellertid ansett viss mindre förändring i förslaget erforderlig ur brandsäkerhetssynpunkt, vilken förändring medicinalstyrelsen förklarar sig komma att beakta. De för ombyggnadsarbetena beräknade kostnaderna har byggnadsstyrelsen funnit i och för sig skäliga. Byggnadsstyrelsen framhåller slutligen, att frågan, huruvida ett genomförande av ombyggnaden komme att ställa sig ekonomiskt fördelaktigt, givetvis vore beroende på det värde, som kunde åsättas den nuvarande anläggningen.

Genom beslut av 1943 års riksdag anvisades medel för förvärv av ålderdomshem i Grangärde, Uddevalla och Älvkarleby samt av Långasjö enskilda vårdhem för inrättande i fastigheterna av sekundäravdelningar till befintliga statliga sinnessjukhus. I samband med framläggande av förslag härom framhöll jag, att jag i rådande läge icke ansåge det vara möjligt att, annat än till en ringa del, genom uppförande av nya sinnessjukhus eller avdelningar därav, inom rimlig tid tillgodose det föreliggande stora platsbehovet inom sinnessjukvården. Jag anförde vidare, att den lättast framkomliga vägen att relativt snabbt utöka antalet vårdplatser syntes vara att inrätta s. k. sekundäravdelningar i vissa för ändamålet lämpade förefintliga byggnader.

Departements-
chefen.

Medicinalstyrelsen har ansett, att man bör gå vidare på den sålunda inslagna vägen och har därför framlagt förslag rörande förvärv av, bland annat, Hammars kommuns ålderdomshem, för anslutning som sekundäravdelning till Birgittas sjukhus i Vadstena.

De skäl, som voro avgörande för framläggande av förslag till 1943 års riksdag om inrättande av sekundäravdelningar, äga i stort sett alltjämt giltighet. Jag anser mig därför böra tillstyrka även medicinalstyrelsens nu framlagda förslag om förvärv av Hammars kommuns ålderdomshem.

Den av medicinalstyrelsen avtalade köpeskillingen för hemmet, 155 000 kronor, synes mig skälig. Jag tillstyrker därför, att riksdagens bemyndigande inhämtas till att ifrågakvarande hem förvärfvas för statens räkning. Jämväl medicinalstyrelsens förslag till erforderliga ombyggnadsarbeten vid hemmet anser jag mig böra godtaga. Då nämnda arbeten belöpa sig till ett belopp av 145 000 kronor, skulle sålunda totala kostnaden för sekundäravdelningens iordningställande uppgå till 300 000 kronor.

Renovering och tillbyggnad av Mariebergs sjukhus vid Kristinehamn.

Frågan har tidigare behandlats i propositionen nr 242 till 1939 års lagtima riksdag (riksdagens skrivelse nr 332) samt propositionen nr 216 till 1941 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 276).

Vad angår behovet av en renovering och ombyggnad av ifrågakvarande sjukhus ber jag få hänvisa till de motiv härför, som anförts av medicinalstyrelsen i samband med framläggande av de förslag i ämnet, vilka underställts 1939 års lagtima och 1941 års riksdagar.

Enligt det 1939 års lagtima riksdag underställda förslaget, vilket framlades av *medicinalstyrelsen* i skrivelse den 25 februari 1938, borde bland annat en påbyggnad verkställas å de paviljonger, vilkas flygelpartier vore högre än centralt därom belägna delar. Härigenom skulle, enligt styrelsen, vinnas en utökning av det officiella antalet vårdplatser med 232 till 1 032. Detta skulle medföra ej blott att den dittillsvarande överbeläggningen, utgörande cirka 20 %, komme att bortfalla, utan även att 80 nya platser komme att tillföras sjukhuset.

Rörande den närmare innebörden av förslaget till renoverings- och tillbyggnadsarbeten hänvisade styrelsen till en av arkitekten Ahlberg den 3 februari 1938 avgiven promemoria, enligt vilken följande byggnadsarbeten borde komma till utförande, nämligen: omändringar, påbyggnader och moderniseringar av övervägande antalet sjukpaviljonger, modernisering av köksbyggnaden, tillbyggnad av tvätt- och bageribyggnaden samt uppförande av ny administrationsbyggnad, nytt ångpannehus och nytt bostadshus för två läkare.

Kostnaderna för förslaget genomförande hade av arkitekten Ahlberg beräknats till sammanlagt 5 445 000 kronor, varav 2 000 000 kronor utgjorde kostnad för tekniska anläggningar för sjukhusets uppvärmning med tillhörande maskinutrustning, nya ledningar för vatten och avlopp jämte w. c. och övrig sanitär anläggning samt nya elektriska ledningar. Enligt dessa beräkningar skulle kostnaderna närmare fördela sig på sätt som följande uppställning utvisar:

Byggnadsarbeten jämte arvoden	kronor	3 255 600
Värme och ventilation	»	905 200
Kulvertledningar	»	57 200
Vatten- och avloppsledningar	»	567 000
Utvändiga ledningar	»	105 000
Elektriska anläggningar	»	555 000
<hr/>		
Summa kronor		5 445 000

Över det sålunda upprättade förslaget inhämtade medicinalstyrelsen yttrandet från direktionen för Mariebergs sjukhus och byggnadsstyrelsen.

Sjukhusdirektionen hade förklarat sig icke hava något att erinra mot förslaget, men ansett sig böra framhålla, att vissa av sjukhusets maskinmästare föreslagna ändringar borde vinna beaktande.

Byggnadsstyrelsen hade i sitt den 22 februari 1938 dagtecknade yttrande anfört bland annat följande.

Förslaget innebure en fullständig ombyggnad av de olika vårdpaviljongerna med frångående av korridorsystemet och med anlåtande av det numera tillämpade öppna systemet. Vid denna modernisering hade emellertid det gamla systemets anordning med salarna mot nordligt väderstreck i ett flertal paviljonger i allmänhet icke kunnat omläggas, vilket måste innebära en nackdel för anläggningen i dess moderniserade skick. Vid förslaget vidare utarbetande torde böra undersökas, i vad mån förbättringar i detta hänseende kunde ernås.

Rivningar och flyttningar av väggar förekomme i stor utsträckning. Vid utarbetandet borde även uppmärksamhet ägnas åt möjliga inskränkningar i sådana arbeten. Mot föreliggande förslag till vissa nybyggnader vore i princip intet att erinra.

I förslaget hade även upptagits modernisering av ekonomibygnader samt påbyggnad av en del bostadshus. I vissa fall kunde den föreslagna påbyggnaden ingiva tveksamhet med hänsyn till byggnadens plan.

Då besiktning av byggnaderna icke kunnat företagas på grund av den korta tid, som stått till styrelsens förfogande för yttrandet, kunde styrelsen icke bestämt uttala sig, huruvida de föreslagna ombyggnadsarbetena i alla avseenden vore lämpliga.

Det hade icke heller varit styrelsen möjligt att ingående granska de omfattande kostnadsberäkningarna. Styrelsen hölle emellertid före, att de egentliga byggnadskostnaderna borde höjas från 3 225 600 kronor till 3 330 600 kronor samt kostnaderna för värme- och sanitära installationer höjas från 1 634 400 kronor till 1 644 400 kronor, varigenom alltså den totala kostnaden skulle ökas från 5 445 000 kronor till 5 530 000 kronor.

Medicinalstyrelsen anförde slutligen, att enligt dess åsikt borde de av byggnadsstyrelsen framställda erinringarna icke utgöra hinder för stats-

makterna att fatta ståndpunkt till förslaget. Vid utarbetandet av definitiva ritningar komme självfallet all hänsyn att tagas till de av byggnadsstyrelsen framförda synpunkterna. Mot byggnadsstyrelsens uppskattning av byggnadskostnaderna hade medicinalstyrelsen intet att erinra.

Med stöd av vad sålunda anförts och den i övrigt förebragta utredningen hemställde medicinalstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att *dels* medgiva att vid sjukhuset finge komma till utförande renoverings- och nybyggnadsarbeten i angiven omfattning för en beräknad kostnad av 5 530 000 kronor, *dels ock* för det budgetår, under vilket ifrågavarande arbeten kunde komma att påbörjas, anvisa ett belopp av 1 000 000 kronor.

Förslaget framlades för 1939 års lagtima riksdag i propositionen nr 242 med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40. I skrivelse den 6 juni 1939, nr 332, fann riksdagen i likhet med departementschefen utrett, att Mariebergs sjukhus vore i behov av en genomgripande renovering och hade ej heller något att erinra mot att i samband därmed en utökning av platsantalet vidtoges. Med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen anført ansåge sig riksdagen emellertid icke kunna tillstyrka, att en renovering av sjukhuset verkställdes i huvudsaklig överensstämmelse med föreliggande förslag utan att detsamma först underkastades en grundlig överarbetning genom byggnadsstyrelsens försorg. Vid sådant förhållande syntes det riksdagen lämpligast, att ifrågavarande förslag utginge ur beredskapsstaten och att i stället erforderliga medel för överarbetningens verkställande anvisades å riksstaten för budgetåret 1939/40.

Den 22 juni 1939 uppdrog Kungl. Maj:t i anledning av vad riksdagen sålunda anført åt byggnadsstyrelsen att i anslutning till styrelsens i förenämnda utlåtande den 22 februari 1938 framförda erinringar verkställa överarbetning av det i propositionen nr 242 framlagda förslaget till renovering och utbyggnad av Mariebergs sjukhus; och skulle styrelsen äga att för ändamålet använda ett belopp av högst 56 400 kronor.

Med skrivelse den 8 april 1941 överlämnade *byggnadsstyrelsen* förslag i ämnet samt anförde därvid i huvudsak följande.

Med anledning av det lämnade uppdraget hade byggnadsstyrelsen anmodat arkitekten Hakon Ahlberg, som upprättat det tidigare framlagda förslaget, att verkställa den anbefallda överarbetningen av detsamma.

De av byggnadsstyrelsen i dess utlåtande den 22 februari 1938 gjorda erinringarna hade i huvudsak avsett det förhållandet, att vid den i förslaget avsedda moderniseringen av sjukhuset det gamla systemets anordning med salar mot nordligt väderstreck i ett flertal paviljonger bibehållits. Vidare hade styrelsen framhållit, att uppmärksamhet borde ägnas åt möjligheten att genomföra inskränkningar beträffande i förslaget i stor utsträckning förekommande rivningar och flyttningar av väggar.

I det överarbetade förslaget vilket framställdes å skrivelsen bilagda skissritningar jämte tillhörande kostnadsberäkningar, hade i den omfattning det befunnits ekonomiskt möjligt åstadkommits gynnsammare belysningsförhållanden inom vissa vårdavdelningars dagrum och sjukrum. Vidare hade tillgodosetts vissa önskemål, som från medicinalstyrelsens och sjukhusled-

ningens sida numera framställts. Sålunda hade antalet sjukplatser ökats från tidigare föreslagna 1 032 till 1 060 sängar, varav 23 vårdplatser tillkommit på insulinavdelningen. Slutligen hade i besparingssyfte vidtagits de inskränkningar, som befunnits möjliga i fråga om förändring av sjukhusets nuvarande planläggning m. m. Därjämte omfattade förslaget alternativt en barnavdelning om 20 vårdplatser i en särskild nybyggnad, vilken icke ingått i det ursprungliga byggnadsprogrammet.

Enligt den verkställda kostnadsberäkningen skulle det överarbetade förslaget, bortsett från den alternativt föreslagna barnpaviljongen, draga en kostnad av 6 076 700 kronor eller omkring 11,6 % mera än de för det tidigare förslaget beräknade kostnaderna, 5 530 000 kronor. Med hänsyn såväl till att det överarbetade förslaget avsåge ett större antal vårdplatser än det tidigare som till de numera avsevärt ökade byggnadskostnaderna måste det överarbetade förslaget anses innebära en ekonomiskt mer fördelaktig lösning av föreliggande byggnadsfråga än det tidigare förslaget.

Slutligen ville byggnadsstyrelsen framhålla, att det överarbetade skissförslaget närmast vore att betrakta såsom en generalplan för sjukhusets modernisering, avsedd att i olika etapper genomföras under en följd av år, i den mån statsmakterna ställde medel till förfogande för ändamålet. Byggnadsstyrelsen förutsatte därvid, att före ingångsättande av varje särskild etapp de föreliggande skissritningarna komme att ytterligare bearbetas och möjliga förenklingar vidtagas samt i anslutning därtill justerade kostnadsberäkningar upprättas.

Byggnadsstyrelsen anmälde slutligen, att *medicinalstyrelsen* tagit del av vad styrelsen i skrivelsen anfört utan att däremot hava framställt någon erinran.

I en den 22 april 1941 dagtecknad promemoria har arkitekten Ahlberg närmare preciserat de olika, från varandra fristående etapper, vari ifrågasvarande byggnadsarbeten lämpligen borde utföras. Enligt denna plan skulle etapperna avgränsas på följande sätt:

		Beräknad kostnad, kronor	
Etapp	I. Nytt ångpannehus	938 300	
	Utvändiga arbeten och diverse	20 000	958 300
»	II. Ny administrationsbyggnad	249 100	
	Köksbyggnad	489 000	
	Utvändiga arbeten och diverse	180 000	
	Provisoriskt kök	14 700	932 800
»	III. Paviljong 1—7—4.....	995 100	
	Uppsyningsmansbostad.....	9 100	1 004 200
»	IV. Paviljong 5 och 6.....	397 700	
	» 8 och 9.....	394 700	
	Utvändiga arbeten och diverse	100 000	892 400
»	V. Paviljong 15.....	284 200	
	» 16.....	281 800	
	3 Öppendörrpaviljong för män	72 800	
	Arbetspaviljong	9 700	
	11 Öppendörrpaviljong för män.....	13 600	
	12 » » kvinnor	43 000	
	Utvändiga arbeten och diverse.....	48 000	

		Beräknad kostnad kronor	
Tvätt och bageri			
	Byggnadsarbeten	149 500	
	Maskintvättanläggning	60 000	
	Provisorisk tvättanläggning	10 000	972 600
Etapp VI.	13 Paviljong för lugna kvinnor	148 000	
	14 » » » och halvlugna kvinnor	236 400	
	17 » » t. b. c. och oroliga kvinnor ..	230 100	
	18 » » oroliga kvinnor	268 600	
	49 Bostadshus för två läkare	106 000	
	28 f Nuvarande bostadshus ändras till central- förråd	21 600	1 010 700
» VII.	Återstående arbeten		
	Däribland 52 Barnpaviljong	103 700	
	Omändringar av personalbostadshusen. Sam- lingssal m. fl. Planeringar kring byggnader. Promenadgårdsstängsel.		
	Återstående utvändiga arbeten	305 700	409 400
		Summa kronor	6 180 400

Ahlberg anförde därjämte, att vissa arbeten — exempelvis det i första etappen ingående uppförandet av ångpannehuset med därtill hörande övriga anläggningar — icke syntes kunna utföras inom ett år. Detsamma gällde köksbyggnadens renovering och paviljongen 1—7—4, alltså samtliga de tre första etapperna. För att icke renoveringsarbetet skulle draga alltför lång tid fordrades därför, att förslagsvis två etapper samtidigt angreps.

Det förslag till byggnadsarbeten vid Mariebergs sjukhus, för vilket sist redogjorts, framlades för 1941 års riksdag i propositionen nr 216. I anförande till statsrådsprotokollet yttrade föredragande departementschefen, statsrådet Bergquist, bland annat:

Behovet av en genomgripande renovering av Mariebergs sjukhus är till fullo styrkt. Såvitt jag vid en granskning av den innevarande år framlagda reviderade byggnadsplanen kunnat finna, synas påtagliga förbättringar i förhållande till det ursprungliga förslaget hava uppnåtts. Jag anser det dessutom såsom en vinst, att den vidtagna överarbetningen tillåtit en ytterligare utvidgning av antalet vårdplatser, eller från 1 032 till 1 060. Såsom byggnadsstyrelsen anført är förslaget närmast att betrakta som en generalplan, vars realiserande i var för sig fristående etapper kan utsträckas under en tid av åtskilliga år. Med hänsyn till vad i ärendet framhållits, är jag beredd att nu tillstyrka, att etapperna I och II, vilka bland annat innefatta uppförande av nytt ångpannehus, ny administrationsbyggnad samt köksbyggnad och vilka böra utföras jämsides med varandra, påbörjas och avslutas under loppet av de två närmast följande budgetåren. De båda etapperna hava kostnadsberäknats till sammanlagt (958 300 + 932 800) 1 891 100 kronor. Jag förordar, att av detta belopp 1 miljon kronor anvisas för nästa budgetår. I enlighet med vad byggnadsstyrelsen framhållit bör åt styrelsen lämnas i uppdrag att före etapparbetenas påbörjande inkomma med mera detaljerade byggnadsförslag, inrymmande de möjligheter till förenklingar, som kunna visa sig föreligga; här- efter torde förslagen böra prövas av 1940 års civila byggnadsutredning.

Riksdagen förklarade sig i likhet med departementschefen anse den i nyssnämnda proposition framlagda reviderade planen för renovering och tillbyggnad av sjukhuset innebära väsentliga förbättringar i förhållande till den tidigare, även om det icke kunnat undvikas, att den ursprungligen beräknade kostnadsramen måst överskridas. Med hänsyn till läget på arbetsmarknaden hade riksdagen intet att erinra mot att de två första etapperna av den reviderade planen påbörjades under budgetåret 1941/42. För ändamålet anvisade riksdagen ett belopp av 1 000 000 kronor.

Genom beslut den 28 juni 1941 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att beträffande de i första och andra etapperna av renoveringen och tillbyggnaden av förenämnda sjukhus ingående arbetena inkomma med detaljerade byggnadsförslag, inrymmande de möjligheter till förenklingar, som kunde visa sig föreligga.

Med anledning härav hava *byggnadsstyrelsen* och *medicinalstyrelsen*, sedan ärendet behandlats vid gemensamt sammanträde mellan de båda styrelserna, i skrivelse den 15 november 1943 anfört i huvudsak följande.

En fråga, som vid undersökningen rörande åtgärder i syfte att förenkla byggnadsprogrammet särskilt upptagits till prövning, har gällt anskaffandet av den för sjukhuset erforderliga elektriska energin. Lösningen av denna fråga är nämligen av avgörande betydelse med avseende på *nybyggnaden av ångpannehuset*, d. v. s. etapp I av den i propositionen 216/1941 återgivna byggnadsplanen.

De befintliga högtrycksångpannorna tjäna icke endast uppvärmningsändamål utan äro avsedda även för alstrande av viss del av sjukhusets behov av elektrisk energi genom till dessa pannor anslutna ångmotordrivna generatorer. Sedan en tid tillbaka hava emellertid dessa pannor ansetts böra utdömas på grund av sin ålder och beskaffenhet.

Den inom det nya ångpannehuset planerade ångcentralen har avsetts att utföras med nya ångpannor för ännu högre tryck än de nuvarande pannornas, lämpligt för drift av ett modernt ångturbinaggregat. Detta skulle under den mörka årstiden alstra den under dagen erforderliga elektriska energin, medan kraft skulle inköpas från utomstående leverantör för förbrukning under natten — för vilken kraft särskilt fördelaktigt pris kunde påräknas — ävensom under dagen sommartid. Då ångpannehuset planlades, framgick av verkställda undersökningar, att det vore ekonomiskt fördelaktigare att inom sjukhusets nya panncentral framställa den förstnämnda delen av den för sjukhuset erforderliga elektriska energin än att inköpa denna energimängd från leverantör. Den nya panncentralen var följaktligen avsedd att utrustas med pannor, vilka skulle tillgodose sjukhusets värmebehov, förse centralköket och tvättinrättningen med för dessa anläggningars apparatur behövlig ånga samt genom ångturbinaggregatet alstra den mängd elektrisk energi, som beräknats skola åstadkommas inom sjukhuset. Såsom framgår av de tidigare kostnadsberäkningarna skulle utgifterna för en dylik panncentral uppgå till inemot 1 miljon kronor, vilket belopp med nuvarande priser torde komma att väsentligt överskridas.

Emellertid hava numera slutförda underhandlingar med Kristinehamns stads elektricitetsverk givit till resultat, att verket kunnat erbjuda leverans till sjukhuset av elektrisk energi under årets samtliga timmar till sådant pris, att det visat sig ekonomiskt fördelaktigt att acceptera detta för hela behovet av elektrisk belysning och kraft inom sjukhuset. Nybyggnaden av ångpannecentra-

len kan härigenom väsentligt begränsas och därjämte uppskjutas. Erbjudandet baserar sig på en överenskommelse mellan verket och Kraftaktiebolaget Gullspång—Munkfors och innebär leverans av den elektriska energin till ett pris av 3,6 öre per kilowattimme jämte en årlig engångsavgift av 3 500 kronor.

Under sådana förhållanden har byggnadsstyrelsen i samråd med medicinalstyrelsen funnit byggnadsprogrammet med avseende på det nya ångpannehuset böra väsentligt revideras. Kraftleveransen från stadens elektricitetsverk kan utnyttjas icke endast för belysnings- och kraftändamål inom sjukhuset utan även för alstrandet av värme inom apparaterna i centralkökets steköksavdelning och för uppvärmning av sådana maskiner inom tvättrinättningen, för vilka erfordras högre temperatur än den som kan alstras med lågtrycksånga, sålunda för varmmangel och pressar. Härigenom vinnes, att panncentralen icke längre bör planläggas jämväl för alstrande av elektrisk energi och ej heller för att tillgodose behovet av högtrycksånga för apparaterna inom köks- och tvättrinättningarna. Under dessa omständigheter kan trycket på de befintliga pannorna sänkas, vilket åstadkommer att dessa kunna utnyttjas ännu en tid intill dess sjukhusets successiva utbyggnad kräver uppförandet av en större panncentral än den nuvarande. Det torde vidare böra framhållas, att därvid beräknats, att renoveringen av sjukhuset kommer att ske utan avbrott i en följd samt att äldre byggnader utrymmas successivt för ombyggnad, varvid de under ombyggnadstiden kräva mindre värmebehov. Den nya panncentralen, som sålunda skulle tillkomma under en senare byggnadsetapp, skulle endast utbyggas med pannor för lägre tryck i den omfattning, som betingas av värmebehovet inom sjukhuset.

Genom den nya panncentralens utbyggnad på nu föreslaget sätt kunna anläggningskostnaderna för denna väsentligt nedbringas. De driftskostnader, som samhöra med den elektriska energiförsörjningen för sjukhuset, komma med hänsyn till de minskade amorterings- och räntekostnaderna icke att ställa sig högre än för det fall att en del av erforderlig elektrisk energi alstras inom sjukhusets ångcentral.

Styrelserna föreslå i enlighet härmed, att den planerade byggnadsetappen I för närvarande utgår och att ångpannehuset uppföres i reducerad omfattning under en senare byggnadsetapp.

Emellertid ha styrelserna ansett vissa åtgärder erforderliga för den ökade leveransen av elektrisk energi från staden. Styrelserna anföra härom, att i överenskommelsen med stadens elektricitetsverk inginge att statsverket skulle erlägga halva kostnaden eller 40 000 kronor för utvidgning av stadens transformatorstations utrustning samt för anskaffande av högspänningskablar för sjukhusets anslutning till elektricitetsverket. Härtill komme utgifter för dels anordnande av transformatorstationer, en huvudstation och en mindre station, inom sjukhuset, vilka beräknats till 90 000 kronor, dels ock komplettering av matarkablar för anslutning av de olika byggnadernas installationer till de nya transformatorstationerna för en beräknad kostnad av 5 000 kronor. Nyssnämnda utgifter skulle således belöpa sig till sammanlagt 135 000 kronor.

Vad angår de i etapp II ingående arbetena hava styrelserna bifogat av arkitekterna Hakon Ahlberg, Sven Backström och Leif Reinius uppgjorda ritningar till ny administrationsbyggnad samt till köks- och matsalsbyggnad. Beträffande nyssnämnda byggnadsarbeten anföres i skrivelsen.

Ritningarna till *administrationsbyggnaden*, vilka godkänts av medicinalstyrelsen, utvisa, att rumsytorna för de flesta lokalerna äro mindre än inom

motsvarande lokaler vid det nyuppförda sinnessjukhuset i Sidsjön vid Sundsvall; endast i ett fåtal fall äro de något större, beroende huvudsakligen på plananordningarna. Totala ytan av den föreslagna byggnaden är väsentligt mindre än för motsvarande byggnad i Sidsjön. Byggnadsstyrelsen har för sin del icke något att erinra mot att dessa ritningar följas vid uppförande av administrationsbyggnaden. Byggnadskostnaderna beräknas numera till 300 000 kronor, däri emellertid ingår ett tidigare icke upptaget belopp av 12 000 kronor för steriliseringsanordning. Prisstegringen i förhållande till den år 1941 beräknade kostnaden utgör följaktligen något över 15 %, vilken måste anses som skälig.

Ritningarna till ombyggnaden av *köks- och matsalsbyggnaden*, vilka likaledes godkänts av medicinalstyrelsen, föranleda ej heller någon erinran från byggnadsstyrelsens sida utan synas styrelsen ändamålsenliga. Vid utarbetandet av ritningarna hava de erfarenheter tillgodogjorts, vilka vunnits genom de under byggnadsstyrelsens ledning verkställda omändringarna av liknande byggnader vid andra sinnessjukhus. Vid numera ombyggda köks- och matsalsbyggnader vid sinnessjukhus har det visat sig ändamålsenligt att anordna varmgarage i samband med utlämningslokalen vid köket samt självserveringsdisk och varmbord m. m. i den gemensamma matsalen. Medel hava upptagits härför. Kostnaderna för dessa byggnadsarbeten beräknas numera till 570 000 kronor. Prisstegringen sedan våren 1941 å kostnaderna för denna ombyggnad uppgår till omkring 13 %.

Härtill komma utgifterna för en *provisorisk köksanläggning* under byggnadstiden, vilka kostnader tidigare upptagits till 14 700 kronor, men vilka numera måste beräknas till 16 000 kronor.

Styrelserna hava i fortsättningen föreslagit, att medel nu anvisas jämväl för utförande av vissa i etapperna III och V ingående arbeten. Styrelserna anföra härom:

I det framlagda renoveringsförslaget för sjukhuset ingår ombyggnad av flertalet sjukavdelningar samt vissa påbyggnader av dessa, varigenom omkring 230 nya vårdplatser skulle erhållas. Genom den i den tredje byggnadsetappen ingående *om- och påbyggnaden av den nuvarande administrationsbyggnaden, paviljong 1—7—4*, skulle utvinnas 84 av dessa platser. Byggnaden skulle dessutom inrymma, utom expeditjonslokaler för uppsyningsmän, förständerskor med flera, en insulinavdelning med sammanlagt 23 vårdplatser. Tillkomsten av sistnämnda avdelning kommer att i hög grad öka sjukhusets terapeutiska möjligheter och kan förväntas bidra till att sjukhuset i övrigt kommer att kunna mera intensivt utnyttjas. De inom denna paviljong för övrigt nytillkomna vårdplatserna kunna, om den färdigställes så snart ske kan, även lämpligen utnyttjas vid den fortsatta renoveringen av sjukhuset, därvid de olika sjukavdelningarna successivt måste tömmas och plats provisoriskt beredas för dem på annat håll.

Det synes sålunda vara ändamålsenligt, att om- och påbyggnaden av paviljongen 1—7—4 påbörjas, så snart den nya administrationsbyggnaden fullbordats eller vid ingången av år 1945.

I propositionen 216/1941 hava kostnaderna för om- och påbyggnad av denna paviljong upptagits till 995 100 kronor.

Enligt nu uppgjort förslag belöpa sig kostnaderna exklusive utvändiga ledningar, till 1 130 000 kronor. Dessa kostnader äro icke jämförbara med de tidigare, emedan de icke innesluta utgifterna för de utvändiga ledningsarbetena, vilka sistnämnda ansetts böra sammanföras för samtliga byggnader

i en särskild post. Emellertid må framhållas, att stegringen i dess helhet snarare under än överstiger den normala kostnadsökningen.

Enligt berörda proposition har i etapp V upptagits *ombyggnad av tvätt- och bageribyggnad* för en beräknad kostnad av 219 500 kronor. Förutom att en ombyggnad snarast möjligt av denna byggnad är ur driftssynpunkt ändamålsenlig, behöver detta arbete snarast komma till stånd, enär i samband med anordnande av den nya tvättinrättningen ångmangel och strykpressar m. m. avses att anpassas för elektrisk drift, ett led i den omtalade strävan att snarast ske kan möjliggöra nedsättning av ångtrycket i den befintliga panncentralen. Kostnaderna för dessa ombyggnadsarbeten uppgå numera till ett belopp av 265 000 kronor. Prisstegringen utgör i detta fall omkring 26 % å tidigare beräknad kostnad, beroende, förutom på stegrade material- och arbetspriser, i väsentlig grad på merkostnader för utrustningen inom tvättinrättningen.

Sedan numera befunnits, att ett inom byggnaden uppställt ackumulatorbatteri icke kan bibehållas i samband med och efter ombyggnaden, torde batteriet böra utflyttas ur byggnaden och ersättas genom en *utökning av omformareanläggningen* inom ångpannehuset. Kostnaderna härför hava beräknats till 12 000 kronor, varvid förutsatts, att viss del av materialier i batteriet kunna försälas till gängse materialpriser eller på annat sätt utnyttjas.

Under ombyggnadstiden måste en *provisorisk tvättinrättning* anordnas, för vilken kostnaderna upptagas till 11 000 kronor.

I samband med framläggande av nyssberörda förslag hava styrelserna överlämnat av arkitekten Hakon Ahlberg uppgjorda ritningar för ombyggnad av paviljongen 1—7—4 ävensom av nämnde arkitekt samt arkitekterna Sven Backlund och Leif Reinius uppgjorda ritningar för ombyggnad av tvätt- och bageribyggnaden.

Styrelserna hava härutöver ansett medel nu böra anvisas för täckande av kostnaderna för de *utvändiga ledningsarbeten*, som ansetts böra verkställas i samband med arbetena å administrationsbyggnaden, köks- och matsalsbyggnaden, tvätt- och bageribyggnaden samt paviljongen 1—7—4. Ifrågasvarande ledningsarbeten ha beräknats komma att draga en kostnad av 76 000 kronor.

Slutligen ha styrelserna framhållit, att *sjukhusets lokaltelefonanläggning* vore väsentligt försliten på grund av ålder och dessutom otillräcklig för de genom de planerade tillbyggnaderna stegrade kraven å denna anläggning. En undersökning påginge rörande övergång till en helautomatisk abonnentväxel, anordnad av telegrafverket på liknande sätt som skett vid senast utbyggda sinnessjukhus. Kostnaderna härför kunde överslagsvis upptagas till 35 000 kronor.

De byggnadsarbeten m. m. vid Mariebergs sjukhus vid Kristinehamn, som medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen enligt den nu lämnade redogörelsen ansett böra komma till utförande inom den närmaste tiden, utgöras sammanfattningsvis av följande:

	Beräknad kostnad, kronor.
Anläggande av transformatorstationer samt övriga utgifter i anledning av ökad leverans av elektrisk energi från Kristinehamns elektricitetsverk	135 000
Ny administrationsbyggnad	300 000
Ombyggnad av köks- och matsalsbyggnad	570 000
Provisorisk köksanläggning under ombyggnadstiden	16 000
Ombyggnad av tvätt- och bageribygnad	265 000
Utökning av omformareanläggning i ångpannehuset	12 000
Provisorisk tvättinrättning under ombyggnadstiden	11 000
Om- och påbyggnad av nuvarande administrationsbyggnad, paviljong 1—7—4	1 130 000
Kostnader för utvändiga ledningsarbeten för ovannämnda byggnader	76 000
Kostnader för helautomatisk abonnentväxel, förslagsvis	35 000
Summa kronor	2 550 000

Utöver för renoveringsarbeten vid Mariebergs sjukhus tidigare anvisade medel, 1 000 000 kronor, skulle således för nyss angivna ny- och ombyggnadsarbeten m. m., vilka styrelserna ansett böra ersätta etapperna I och II, erfordras 1 550 000 kronor. Styrelserna hava beräknat, att av sistnämnda belopp 1 000 000 kronor erfordras för arbetenas bedrivande under budgetåret 1944/45. Härvid ha styrelserna emellertid utgått från att tillstånd till arbetenas igångsättande skulle hava meddelats före utgången av år 1943. Under samma förutsättning har beräknats, dels att nya administrationsbyggnaden kunde vara färdigställd före utgången av år 1944 dels ock att ombyggnadsarbetena för köks- och matsalsbyggnaden samt tvätt- och bageribygnaden kunde vara slutförda under första hälften av år 1945.

Med hänvisning till vad sålunda anförts ha styrelserna hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* uppdraga åt byggnadsstyrelsen att, med anlåtande av de till om- och nybyggnadsarbeten vid Mariebergs sjukhus vid Kristinehamn för budgetåret 1941/42 anvisade medlen å 1 000 000 kronor, snarast möjligt igångsätta byggnads- och ledningsarbetena för den nya administrationsbyggnaden samt köks- och matsalsbyggnaden vid sjukhuset ävensom bestrida utgifterna i anledning av ökad leverans till sjukhuset av elektrisk energi från Kristinehamns stads elektricitetsverk *dels ock* föreslå 1944 års riksdag att för avslutande av nyssnämnda arbeten, för igångsättande av ombyggnad av tvätt- och bageribygnaderna och paviljongen 1—7—4 jämte tillhörande ledningsarbeten samt för omläggning av lokaltelefonnätet till helautomatisk abonnentväxel för budgetåret 1944/45 anvisa sammanlagt 1 000 000 kronor.

I yttrande den 15 december 1943 över det nu framlagda förslaget har 1940 års *civila byggnadsutredning* anført, att den granskning, som utredningen ägnat förslaget, givit vid handen, att detsamma i stort sett planlagts

på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt och att byggnadskostnaderna vore skäliga.

Vad angår administrationsbyggnaden, säger sig emellertid utredningen ha uppmärksammat, att lokalerna i övervåningen enligt eljest tillämpade normer genomgående överdimensionerats, varför en begränsning av utrymmena med cirka 10 % syntes böra eftersträvas. Vid den fortsatta bearbetningen borde detta förhållande ägnas erforderligt beaktande. Byggnadskostnaderna vore relativt högt beräknade — cirka 92 kronor per m³, steriliseringsanläggningen frånräknad — men syntes dock kunna godtagas med hänsyn till att i kostnadssumman enligt under hand inhämtade upplysningar inkluderats all fast inredning, såsom laboratorie- och apoteksinredning, skåp m. m.

Departements-
chefen.

I samband med att frågan om en ombyggnad och renovering av Mariebergs sjukhus åren 1939 och 1941 var föremål för riksdagens prövning har riksdagen uttalat, att riksdagen funnit behovet av en genomgripande renovering av sjukhuset styrkt. Emot en för 1941 års riksdag framlagd plan för utförande av erforderliga byggnadsarbeten har riksdagen ej haft något att erinra. Sistnämnda riksdag medgav, att av nämnda plan etapperna I och II finge påbörjas under budgetåret 1941/42 samt anvisade för ändamålet ett belopp av 1 miljon kronor att utgå under nämnda budgetår.

Enligt vad som förutsatts i propositionen nr 216 till 1941 års riksdag skulle åt byggnadsstyrelsen uppdragas att före etapparbetenas påbörjande inkomma med detaljerade byggnadsförslag inrymmande de möjligheter till förenklingar, som kunde visa sig föreligga. Förslagen skulle därefter prövas av 1940 års civila byggnadsutredning. Efter det den sålunda förutsatta ytterligare granskningen verkställes ha byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen framlagt ett nytt förslag till arbetenas bedrivande, enligt vilket med genomförande av etapp I, uppförande av nytt ångpannehus, i det tidigare förslaget tills vidare skulle kunna anstå, sedan det befunnits möjligt att ordna leveranserna av elektrisk energi till sjukhuset på annat sätt än som tidigare förutsattes. Det senast framlagda förslaget innebär i stort sett, att etapp II avseende ny administrationsbyggnad samt renovering av köks- och matsalsbyggnaden nu skulle komma till utförande. Vidare skulle ombyggnad ske av den i etapp III ingående paviljongen 1—7—4 samt av den i etapp V ingående tvätt- och bageribyggnaden. Härutöver föreslås utförande av vissa andra anläggningsarbeten, såsom omformaranläggning, utvändiga ledningsarbeten samt anskaffande av helautomatisk abonnentväxel. Sammanlagda kostnaderna för utförande av nu nämnda arbeten ha beräknats till 2 550 000 kronor.

Den lösning av frågan om sjukhusets tillgodoseende med elektrisk energi, som nu framkommit, synes mig ur flera synpunkter vara att föredraga framför den, som tidigare föreslagits. Jag tillstyrker därför styrelsernas förslag i detta hänseende. Vad angår övriga nu till utförande föreslagna arbeten anser jag mig likaledes böra godtaga vad styrelserna föreslagit. Beträffande administrationsbyggnaden torde vad 1940 års civila byggnadsutredning anfört i möjligaste mån böra beaktas.

Som förut nämnts har riksdagen för utförande av etapperna I och II anvisat 1 miljon kronor. Riksdagens bemyndigande torde böra utverkas för att få disponera nämnda belopp för påbörjande av de av styrelserna nu till utförande föreslagna arbetena. Styrelserna hava beräknat, att härutöver skulle erfordras ytterligare 1 miljon kronor för nästa budgetår. Emellertid anser jag mig ej i förevarande sammanhang böra äska ytterligare medel för ändamålet, men vill förutskicka, att jag har för avsikt att i samband med framläggande av förslag till allmän beredskapsstat pröva frågan om anvisande av medel för arbetenas fortsättande.

Vissa andra anläggningsarbeten vid statens sinnessjukhus.

I skrivelse den 18 januari 1944 har *medicinalstyrelsen* hemställt, att under anslaget till byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus måtte beräknas visst belopp att efter Kungl. Maj:ts beprövande användas för vissa förnyelsearbeten m. m. vid statens sinnessjukhus. Styrelsen anför härom inledningsvis, att vid Källshagens sjukhus i Vänersborg behov föreläge av anskaffande av nya tvättmaskiner, vilka enligt infordrade anbud komme att draga en kostnad av 24 050 kronor. Medicinalstyrelsen saknade emellertid under innevarande budgetår medel för bestridande av kostnaderna ifråga och ansåge sig ej heller under ett kommande budgetår av medel, som från fastighetsfonden ställdes till styrelsens förfogande för sinnessjukhusens underhåll, kunna anvisa erforderliga anslag för ändamålet. Till belysande av sin sålunda uttalade mening anför styrelsen:

Medicinalstyrelsen har städse sökt — utan att begära särskilda anslag — att av medel, som anvisats till reparationer och underhåll vid statens sinnessjukhus bestrida kostnaderna för såväl förnyande av försliten maskinell utrustning som av driftförhållandena och sjukhusens utveckling betingade omläggningar från likström till växelström och dylikt. I anledning av framställning från medicinalstyrelsen hos Kungl. Maj:t om förstärkning av anslagsposten till reparations- och underhållskostnader vid statens sinnessjukhus hade riksräkenskapsverket och byggnadsstyrelsen i yttranden över framställningen ifrågasatt riktigheten av det av medicinalstyrelsen tillämpade sättet för bestridande av kostnaderna för vissa reparations- och förnyelsearbeten. Omständigheter kunna emellertid inträffa, som kräva snabba beslut i fråga om utanordnande av medel till förnyelsearbeten, varjämte sådana andra förhållanden kunna yppa sig, som omöjliggöra att mer än ett år i förväg kunna förutse storleken av de medel, som av Kungl. Maj:t måste föreslås hos riksdagen och som avse ofrånkomliga smärre byggnadsföretag eller driftstekniska omläggningar, t. ex. övergång från lik- till växelström. Med hänsyn härtill synes det medicinalstyrelsen önskvärt och praktiskt att av de reservationsanslag, som utgå till byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus, ett visst belopp, förslagsvis 100 000 kronor, avsåges till dylika arbeten, att av Kungl. Maj:t, på framställning av medicinalstyrelsen, disponeras för nu berörda ändamål.

Med stöd av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t i proposition till 1944 års riksdag om anslag till byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus måtte upptaga en delpost å 100 000 kronor, avsedd att efter Kungl. Maj:ts beslut i varje särskilt fall användas till mera

omfattande förnyelsearbeten eller i övrigt ofrånkomliga arbeten vid statens sinnessjukhus av sådan art, att de icke böra bestridas av den till reparations- och underhållskostnader m. m. anvisade särskilda anslagsposten. Enligt medicinalstyrelsens förmenande skulle de kostnader, som erfordrades för lösning av den inledningsvis berörda frågan om nya tvättmaskiner vid Källshagens sjukhus, kunna bestridas från berörda delpost.

Departements-
chefen.

Med anledning av medicinalstyrelsens förenämnda framställning vill jag — utan att taga ställning i principfrågan — uttala, att kostnaderna för inköp av nya tvättmaskiner vid Källshagens sjukhus lämpligen böra bestridas från den i staten för statens allmänna fastighetsfond under medicinalstyrelsens delfond upptagna anslagsposten till reparations- och underhållskostnader m. m. Nämda anslagspost föreslås i 1944 års statsverksproposition höjd från 800 000 till 900 000 kronor för budgetåret 1944/45, varför posten torde förslå jämväl för inköp av ifrågavarande tvättmaskiner.

Enligt vad medicinalstyrelsen under hand upplyst föreligga för närvarande inom styrelsen förslag angående omläggning av de elektriska installationerna vid S:t Jörgens och S:t Sigfrids sjukhus från likström till växelström för en kostnad av sammanlagt 51 500 kronor. Tillika föreligger förslag om inrättande av en automatisk telefonväxel vid förstnämnda sjukhus för en kostnad av omkring 18 500 kronor. Jag förordar, att medel för dessa ändamål, sammanlagt 70 000 kronor, äskas i nu förevarande sammanhang, att utgå från anslaget till vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens sinnessjukhus.

I nu förevarande sammanhang vill jag slutligen anmäla, att medicinalstyrelsen i skrivelse den 31 januari 1944 — under erinran att styrelsen i skrivelse den 31 augusti 1943 förklarat sig ha för avsikt att framlägga förslag om inrättande av en jordbrukskoloni för patienter från Källshagens sjukhus å den inom Ale—Skövde kommun belägna kronogården Båtegården (jfr 1944 års statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkten 108, s. 173) — anmält, att enligt vad nu verkställd utredning givit vid handen kostnaderna för egendomens ianspråktagande som dylik koloni enligt styrelsens mening ställde sig alltför höga, varför styrelsen ansett sig ej böra framlägga det tidigare förutskickade förslaget.

Vissa ledningsarbeten vid statens anstalt för fallandesjuka.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 267/1942 framlagda förslag har 1942 års riksdag *dels* beslutat att vid statens anstalt för fallandesjuka skulle i huvudsaklig överensstämmelse med av föredragande departementschefen förordat förslag utföras arbeten för utvidgning och omläggning av vatten- och avloppsledningar samt anordnande av ny reningsanläggning, *dels ock* å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1942/43 till Vissa ledningsarbeten vid statens anstalt för fallandesjuka anvisat ett reservationsanslag av 74 000 kronor. Arbetena avsågo *dels* utvidgning av och partiell omläggning av vatten- och avloppssystemet vid anstalten, *dels ock* anordnande av en ny reningsanläggning för anstaltens avloppsvatten.

Genom beslut den 30 juni 1942 uppdrog Kungl. Maj:t åt medicinalstyrelsen att med anlitanande av nämnda anslag låta utföra ifrågavarande arbeten.

I skrivelse den 25 januari 1944 har *medicinalstyrelsen* anmält, att det anvisade beloppet visat sig otillräckligt, varför behov föreläge av ytterligare medel för ändamålet. Styrelsen anför härom i huvudsak följande.

Erforderliga förarbeten för utförande av ifrågavarande ledningsarbeten krävde avsevärd tid. Sålunda kunde infordrade anbud å arbetena prövas av styrelsen först den 25 juni 1943, då styrelsen bemyndigade anstaltens direktion att antaga det lägsta anbudet å huvudentreprenaden, vilket uppgick till 74 300 kronor. Den 10 september 1943 bemyndigade styrelsen vidare direktionen antaga det lägsta av vissa avgivna anbud å i huvudentreprenaden ingående elektrisk utrustning jämte en kloreringsanläggning, med vilken sistnämnda styrelsen, på yrkande av Jönköpings stad, ansåg sig böra komplettera nämnda reningsanläggning. Kostnaderna för nyssberörda ändamål uppgingo till 7 225 kronor, därav 5 000 kronor belöpte sig å kloreringsanläggningen och återstoden å den elektriska utrustningen. Genom beslut den 30 november 1943 bemyndigades slutligen direktionen att med huvudentreprenörens avtala om vissa ändringar i entreprenaden. Ändringarna inneburo *dels* att vissa tidigare avtalade arbeten för en kostnad av 4 940 kronor slopades, *dels* att avloppsledningen från anstaltens ladugård och en mindre tvättstuga skulle anslutas till avloppssystemet för en kostnad av 2 470 kronor, *dels ock* slutligen att vissa av statens järnvägar påyrkade förstärkningar, kostnadsberäknade till 1 500 kronor, skulle utföras vid ledningarnas framdragande under den över anstaltsområdet framdragna järnvägslinjen. — Kostnaderna för arbetena uppgå sålunda till (74 300 + 7 225 — 4 940 + 2 470 + 1 500) 80 555 kronor. Härtill komma emellertid kostnaderna *dels* för verkställd utredning, 7 380 kronor, *dels ock* för arbetsledning, kontroll, avsyningar m. m., uppgående till i avrundat tal 5 065 kronor.

De verkliga kostnaderna för här ifrågakomna arbeten komma sålunda att uppgå till (80 555 + 7 380 + 5 065) 93 000 kronor, vadan det anvisade beloppet av 74 000 kronor kommer att överskridas med cirka 19 000 kronor. Som förklaring till uppkomsten av underskottet får medicinalstyrelsen hänvisa *dels* till att arbetet måst givas en ökad omfattning genom utförandet av merberörda kloreringsanläggning till en kostnad av 5 000 kronor, *dels* till den stegring i byggnadskostnaderna, som inträtt från januari 1942, då anläggningen kostnadsberäknades, och till juni 1943, då huvudentreprenaden tecknades, en stegring som enligt infordrade uppgifter uppgår till cirka 20 %.

På grund av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för täckande av det uppkomna underskottet å 19 000 kronor.

Orsaken till att kostnaderna för ifrågavarande arbeten vid statens anstalt för fallandesjuka ej kunnat hållas inom den tidigare beräknade kostnadsramen beror enligt vad medicinalstyrelsen upplyst *dels* på att den planerade reningsanläggningen måst kompletteras med en kloreringsanläggning, *dels ock* på inträdda prisstegringar under tiden från arbetenas kostnadsberäkning till dess entreprenadavtal rörande desamma kunde slutas.

Reningsanläggningen hade ursprungligen tänkts konstruerad enbart för mekanisk rening av avloppsvattnet. Med hänsyn till att avloppsvattnet utsläppes i Vättern ej långt från intaget för Jönköpings stads vattenledningsverk,

Departements-
chefen.

har emellertid styrelsen på yrkande av staden ansett sig böra föranstalta jämväl om kemisk rening av vattnet i en för ändamålet anordnad kloreringsanläggning i syfte att göra vattnet i möjligaste mån bakteriefritt. I likhet med medicinalstyrelsen synas mig de av staden framförda önskemålen i denna fråga böra vinna beaktande. Den relativt långa tidrymd, som förflutit från det medel för arbetena ställdes till medicinalstyrelsens förfogande och till dess entreprenadavtal ingicks — vilket medfört en avsevärd fördyring av arbetena — beror, enligt vad jag inhämtat, på att tidsödande undersökningar rörande arbetenas planering måste verkställas, innan desamma kunde påbörjas.

På anförda skäl anser jag mig böra tillstyrka, att Kungl. Maj:t hos riksdagen påkallar de ytterligare medel, som erfordras för slutförande av ifrågavarande arbeten. Det härför beräknade beloppet, 19 000 kronor, vilket jag anser mig böra godtaga, torde böra anvisas under ett särskilt anslag, i likhet med det för ändamålet tidigare anvisade anslaget benämnt Vissa ledningsarbeten vid statens anstalt för fallandesjuka.

Utrustning av nya sinnessjukhus.

Av det i statsverkspropositionen för innevarande budgetår till utrustning av nya sinnessjukhus beräknade reservationsanslaget å 69 000 kronor avsågs ett belopp av 40 000 kronor för utrustning av två nya vårdavdelningar vid S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg, till vilkas inrättande 1943 års riksdag anvisat medel, medan återstoden var avsett för utrustning av Hammars kommuns ålderdomshem, därest ett av medicinalstyrelsen framlagt förslag om anslutning av nämnda hem såsom sekundäravdelning till Birgittas sjukhus vunne statsmakternas gillande.

Vad angår utrustningen av de nya vårdavdelningarna vid S:ta Maria sjukhus anförde *medicinalstyrelsen* i skrivelse den 31 augusti 1943, att ifrågavarande vårdavdelningar, vilka vore avsedda för oroliga manliga patienter, beräknades rymma tillhopa 54 vårdplatser. Enligt vad byggnadsstyrelsen, som erhållit i uppdrag att uppföra avdelningarna, under hand uppgivit, kunde arbetena beräknas bli avslutade omkring den 1 januari 1945. På grund härav borde medel för utrustning av dessa avdelningar ställas till förfogande under budgetåret 1944/45. Kostnaderna härför uppskattade styrelsen till 38 000 kronor. Sedermera har medicinalstyrelsen i skrivelse den 9 november 1943 anført, att enligt ett av sjukhuset den 25 oktober 1943 överlämnat utrustningsförslag hade förenämnda kostnader uppskattats till cirka 60 900 kronor. I förslaget hade därvid räknats med tillhopa 64 vårdplatser, d. v. s. med en överbeläggning av tio patienter. Sedan sålunda beräknade kostnader reducerats med värdet av viss å sjukhuset redan nu befintlig inventarieutrustning, som skulle kunna tagas i anspråk vid utrustningen, hade i förevarande sammanhang erforderliga medel enligt sjukhusets beräkningar kommit att utgöra 54 750 kronor. Medicinalstyrelsen hade vid granskning av utrustningsförslaget efter samråd med fångvårdsstyrelsens arbetskontor funnit, att de sålunda beräknade kostnaderna — med hänsyn bland annat till att priserna å vissa persedlar blivit för högt upptagna och att i förslaget medtagits vissa

poster, beträffande vilka kostnaderna borde bestridas av annat utgiftsanslag — kunde minskas till cirka 46 000 kronor. Då härtill komme att å reservationsanslaget till utrustning av nya sinnessjukhus förefunnes en disponibel besparing av cirka 6 000 kronor, hänförande sig till för viss utrustning av S:t Sigfrids sjukhus i Växjö anvisade medel, skulle erforderligt anslagsbelopp komma att uppgå till allenast 40 000 kronor.

Vad angår det för utrustning av Hammars församlings ålderdomshem till sekundäravdelning erforderliga beloppet framhåller medicinalstyrelsen i sistnämnda skrivelse, att kostnaderna härför enligt ett från Birgittas sjukhus den 6 november 1943 inkommet förslag beräknats till 29 000 kronor. Styrelsen säger sig icke ha funnit anledning till erinran mot förslaget.

Vid medicinalstyrelsens skrivelser finnas fogade de av respektive sjukhus uppgjorda utrustningsförslagen.

För utrustning av de nya vårdavdelningar vid S:ta Maria sjukhus, till vilkas inrättande 1943 års riksdag anvisat medel, bör, då avdelningarna äro avsedda att tagas i bruk under budgetåret 1944/45, medel anvisas för nämnda budgetår. Därest av mig i det föregående förordat förslag om anordnande av en sekundäravdelning vid Hammars församlings ålderdomshem bifalles, kommer behov under nästa budgetår att föreligga jämväl av medel för utrustning av ifrågavarande sekundäravdelning. Emot de av medicinalstyrelsen förordade utrustningsförslagen samt de för anskaffningen beräknade kostnaderna, 46 000 kronor för avdelningarna vid S:ta Maria sjukhus samt 29 000 kronor för sekundäravdelningen i Hammar, har jag ej haft något att erinra. Med hänsyn till att viss å anslaget till utrustning av nya sinnessjukhus förefintlig besparing å 6 000 kronor lämpligen bör kunna tagas i anspråk för utrustning av avdelningarna torde det vara tillräckligt, att anslaget upptages med ett belopp av 69 000 kronor.

Departementa-
chefen.

Sammanfattning och hemställan.

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat, skulle för nästa budgetår å kapitalbudgeten under rubriken Statens allmänna fastighetsfond såsom investeringsanslag anvisas dels ett belopp av (300 000 + 70 000) 370 000 kronor till vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens sinnessjukhus, dels ock ett belopp av 19 000 kronor till vissa ledningsarbeten vid statens anstalt för fallandesjuka.

Härutöver skulle till utrustning av de nya vårdavdelningarna vid S:ta Maria sjukhus samt sekundäravdelningen i Hammar erfordras ett reservationsanslag av 69 000 kronor, vilket torde bära upptagas å driftbudgeten, femte huvudtiteln, under rubriken Utrustning av nya sinnessjukhus.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att låta träffa avtal angående förvärv för statens räkning för en kostnad av högst 155 000 kronor av

Hammars kommuns ålderdomshem för utnyttjande såsom sekundäravdelning i anslutning till Birgittas sjukhus i Vadstena;

II. besluta

a) att för iordningställande av ifrågavarande sekundäravdelning skola i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag verkställas ombyggnadsarbeten vid avdelningen för en beräknad kostnad av högst 145 000 kronor;

b) att vid Mariebergs sjukhus vid Kristinehamn skola i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag verkställas om- och nybyggnadsarbeten m. m. för en beräknad kostnad av högst 2 550 000 kronor samt att härför må disponeras av 1941 års riksdag anvisade medel å 1 000 000 kronor för om- och nybyggnadsarbeten vid sjukhuset;

III. å kapitalbudgeten, Statens allmänna fastighetsfond, för budgetåret 1944/45 anvisa

a) till *Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.* ett investeringsanslag av kronor 370 000

b) till *Vissa ledningsarbeten vid statens anstalt för fallande-sjuka* ett investeringsanslag av kronor 19 000

IV. å driftbudgeten under femte huvudtiteln för budgetåret 1944/45 till *Utrustning av nya sinnessjukhus* anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 69 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sten-Eric Heinrici.